

JAHON TILSHUNOSLIGIDA GLOBALLASHUV JARAYONLARI VA ULARNING MILLIY TILLARGA TA'SIRI

Komolova Dilorom Abduxamid qizi
O'zbekiston Jahon tillari universiteti talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada globallashuv jarayonlarining jahon tilshunosligiga ta'siri hamda milliy tillarning rivoji va saqlanishiga ko'rsatadigan ijobiy va salbiy jihatlari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: globallashuv, tilshunoslik, milliy til, lingvistika, til siyosati, madaniyat, til xilma-xilligi.

Аннотация. В статье рассматривается влияние процессов глобализации на мировую лингвистику и национальные языки. Анализируются как положительные, так и отрицательные аспекты данного процесса.

Ключевые слова: глобализация, лингвистика, национальный язык, языковая политика, культура.

Abstract. This article examines the impact of globalization on world linguistics and national languages. Both positive and negative aspects of this process are analyzed.

Keywords: globalization, linguistics, national language, language policy, culture.

Kirish. XXI asrda globallashuv jarayonlari jadal sur'atlar bilan rivojlanib, jamiyatning barcha sohalariga, jumladan tilshunoslikka ham sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Globallashuv natijasida turli xalqlar o'rtasidagi aloqa kuchayib, tillar o'zaro ta'sirga kirishmoqda. Bu jarayon milliy tillarning rivojlanishi bilan birga, ularning saqlanishi masalasini ham dolzarb qilib qo'ymoqda (Crystal, 2006).

Til — bu har bir xalqning madaniy merosi va o'zligini ifodalovchi muhim vosita hisoblanadi. Shu sababli globallashuvning milliy tillarga ta'sirini o'rganish muhim ilmiy masala hisoblanadi.

Tahlil va muhokama. Globallashuv jarayonlari tilshunoslikda yangi yo'nalishlarning paydo bo'lishiga sabab bo'ldi. Xususan, xalqaro aloqa vositasi sifatida ingliz tilining roli keskin oshdi. Bugungi kunda ingliz tili ilm-fan, texnologiya va biznes sohalarida yetakchi tilga aylangan (Crystal, 2006).

Bu holat milliy tillar uchun ham ijobiy, ham salbiy oqibatlarni yuzaga keltirmoqda. Ijobiy jihatlardan biri shundaki, globallashuv natijasida turli tillar o'rtasida o'zaro boyish jarayoni yuz bermoqda. Masalan, ilmiy-texnik taraqqiyot bilan bog'liq ko'plab yangi atamalar ingliz tilidan boshqa tillarga kirib kelmoqda. Natijada milliy tillarning lug'at boyligi kengaymoqda. Bundan tashqari, xalqaro hamkorlikning rivojlanishi chet tillarini o'rganishga bo'lgan ehtiyojni oshirmoqda. Bu esa ko'p tillilik (multilingvizm) rivojiga xizmat qilmoqda. Masalan, ko'plab yoshlar bir vaqtning o'zida bir nechta tilni o'rganishga intilmoqda, bu esa ularning kommunikativ imkoniyatlarini kengaytiradi. Shu bilan birga, globallashuvning salbiy jihatlari ham mavjud. Eng asosiy muammolardan biri — kichik va kam sonli tillarning yo'qolib borish xavfidir. Tadqiqotchilarning fikriga ko'ra, dunyodagi minglab tillar kelajakda iste'moldan chiqib ketishi mumkin (Crystal, 2000). Bu esa til xilma-xilligiga jiddiy zarar yetkazadi.

Yana bir muhim jihat shundaki, global tillarning ustunligi natijasida yoshlar orasida ona tiliga nisbatan e'tibor pasayishi mumkin. Masalan, kundalik muloqotda

xorijiy soʻzlardan ortiqcha foydalanish, aralash nutq (code-switching) kengayib bormoqda. Bu esa milliy tilning sofligiga salbiy taʼsir koʻrsatadi.

Bundan tashqari, internet va ijtimoiy tarmoqlar tilga yangi uslublarni olib kirmoqda. Qisqartmalar, slanglar va aralash yozuv shakllari keng tarqalmoqda. Bu jarayon tilning rivojlanishiga xizmat qilishi bilan birga, adabiy til meʼyorlarining buzilishiga ham olib kelishi mumkin.

Shu nuqtai nazardan, globallashuv jarayonlari ikki tomonlama taʼsirga ega: bir tomondan tillarning rivojlanishi va boyishiga xizmat qilsa, ikkinchi tomondan ayrim milliy tillarning zaiflashishiga sabab boʻlmoqda. Shu bois, til siyosatini toʻgʻri yuritish va milliy tillarni qoʻllab-quvvatlash muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, globallashuv jarayonlari jahon tilshunosligiga sezilarli taʼsir koʻrsatmoqda. U milliy tillarning rivojlanishiga yangi imkoniyatlar yaratish bilan birga, ayrim tillarning yoʻqolish xavfini ham oshirmoqda. Shu sababli milliy tillarni saqlash va rivojlantirish boʻyicha samarali choralar koʻrish zarur. Til siyosati, taʼlim tizimi va madaniy omillar bu jarayonda muhim rol oʻynaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Crystal, D. Language and the Internet. Cambridge University Press, 2006. – 45-bet.
2. Crystal, D. Language Death. Cambridge University Press, 2000. – 78-bet.
3. Fishman, J. Reversing Language Shift. Multilingual Matters, 1991. – 112-bet.
4. Safarov, Sh. Lingvistika nazariyasi asoslari. Toshkent: Fan, 2010. – 55-bet.
5. Abduazizov, A. Tilshunoslik nazariyasiga kirish. Toshkent: Oʻqituvchi, 2013. – 39-bet.